

ментальних досліджень встановлено оптимальну відносну довжину робочої зони – $l_p = 3.5$. Таким чином, запропонована модель є достатньо адекватною.

Література

1. Дубинін А.І., Ханік Я.М., Майструк В.В., Гаврилів Р.І. Прямотечійний циклон з коаксіальною вставкою. Аналіз роботи.// Хімічна промисловість України. – 2005, № 3. – С. 26-28.

2. Пирумов А.И. Аэродинамические основы инерционной сепарации. – М.: Госстройиздат, 1961.

УДК 336.71

Л.Г. Кльоба – керівник Центру сприяння залученню інвестицій ВАТ "Кредобанк"

КЛАСИЧНА ШКОЛА ПОЛІТЕКОНОМІЇ ПРО ГРОШОВО-КРЕДИТНУ СИСТЕМУ ТА БАНКІВСЬКУ ІНВЕСТИЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ПОГЛЯД

Розглянуто внесок окремих вчених-економістів у розробку теорії банківського інвестування, досліджено методологічні аспекти класичної школи політекономії щодо грошово-кредитної системи і банківської інвестиційної діяльності

L.G. Kleba – leader of Center of assistance bringing in of investments VAT "Kredobank"

Classic school of political economy is about groshovo-kreditnu system and bank investment activity: retrospective look

Payment of separate economists of scientists is considered in development of theory of the bank investing, the methodological aspects of classic school of political economy are investigational in relation to the money-and-credit system and bank investment activity

В умовах формування інноваційної моделі розвитку економіки зростає роль методології, яка вишукує орієнтири і стратегічні установки для наукових розвідок, і зокрема в царині побудови ефективної грошово-кредитної системи і банківської інвестиційної діяльності. В Україні сказане вище має особливе значення, оскільки інноваційні процеси у банківській системі протікають дуже суперечливо і ризиковано як для населення, так і для бізнесових структур. Проблема полягає в тому, щоб озброїтись подібними теоретико-методологічними інструментами аналізу нинішніх актуальних питань часто достатньо звернутись до наукової спадщини минулого, і зокрема класичної школи політекономії, її видатних представників.

У вітчизняній економічній науці подібні спроби уже зроблено. Так, у 2000 р. Н.О. Татаренко та А.М. Поручник опублікували книгу "Теорії інвестицій", а у 2003 р. за редакцією С.К. Реверчука вийшла друком праця "Інституційна інвестологія", в яких проведено історико-філософський і політико-економічний аналіз теорій інвестицій (їх об'єктів і суб'єктів). Однак в науці ще дуже мало уваги приділяється висвітленню методології та теоретичних засад, розроблених попередниками, щодо дослідження сучасної грошово-кредитної системи і банківської інвестиційної діяльності. Ця стаття є спробою виправити таке становище шляхом сучасного прочитання здобутків класичної школи політекономії.

Серед когорти класиків економічної науки значний внесок у розробку теорії грошово-банківської системи і банківського інвестування внесли А. Сміт, Д. Рікардо і К. Маркс. Розглянемо їх ідеї та погляди детальніше.

А. Сміт писав про банківництво у праці "Дослідження про природу і причини багатства народів" у підрозділі "Відступи щодо депозитних банків і, зокрема, Амстердамського банку", в якій заслуговують на увагу такі міркування видатного економіста:

1. "Так звані банкові гроші завжди вартують більше, ніж така ж номінальна сума ходячої монети. Тисяча гульденів грошима Амстердамського банку, наприклад, вартує більше, ніж тисяча гульденів амстердамської ходячої монети. Різниця між ними називається банківським лажем, який в Амстердамі досягає зазвичай біля 5 %" [1, с. 349].
2. "Ці вклади в монеті або вклади, які банк зобов'язувався виплачувати монетою, становили першопочатковий капітал банку або всю ту вартість, яка була представлена так званими банківськими грошима" [1, с. 351].
3. "Плату, яка вилучається за зберігання вкладу, можна вважати свого роду орендною платою за складське приміщення" [1, с. 351].

Як бачимо, Сміт намагався відрізнити банкноти (паперові гроші) від монети (металевих грошей), хоча кредитних грошей він ще не виділяв. Між тим, саме з паперово-кредитними грошима пов'язується активна банківська інвестиційна діяльність, яка досягне (на початку ХХІ століття) свого розквіту і забезпечуватиме до 30 % банківського прибутку.

Оригінальними є розуміння Смітом оплати за зберігання в банку вкладів як орендної плати за складське приміщення. Нині, коли набирає обертів діяльність по зберіганню банківських металів (золото, срібло, платина, паладій). Це положення великого шотландського економіста привертає до себе зацікавлену увагу фінансистів.

Заслуговують на увагу також думки А. Сміта щодо походження банкових кредитних грошей. А. Сміт твердив, що в період до 1609 р. велика кількість обрізаної і стертої іноземної монети, залученої зі всіх кінців Європи обширною торгівлею Амстердама, зменшила вартість його ходячої монети приблизно на 9 % порівняно з щойно начеканеною монетою, яка виходить із монетного двору. Як тільки така повноцінна монета появляється в обігу, її одразу ж перетворювали в злитки або вивозили із країни, як це завжди буває при подібних умовах. Купці, які мали більше, ніж достатньо ходячої монети, не завжди могли добути потрібну кількість повноцінних грошей, щоб оплатити свої перевідні векселі, і вартість таких векселів [1, с. 351].

Отже, зрозуміло, що Сміт чітко виокремлював повноцінні і неповноцінні металеві гроші. Повноцінні гроші – це такі гроші, номінальна вартість яких відповідає вмісту в монеті грошового металу. "Обрізана і стерта" монета – це неповноцінні гроші, вони породжували низку проблем та незручностей для бізнесу. У цілях ліквідації цих незручностей був заснований в 1609 р. Банк з гарантією міста. Цей банк приймав як іноземну, так і стерту монету країни за її дійсною внутрішньою вартістю в повноцінних грошах країни за відрахуванням тільки суми, необхідної для покриття витрат по чеканці і інші постійні витрати по управлінню.

На наш погляд, наукову цінність та методологічне значення для дослідження проблеми грошово-кредитної системи і банківського інвестування мають міркування англійського економіста Д. Рікардо.

У своєму памфлеті "Висока ціна злитків – доказ знецінення банкнот" (1811 р.) Д. Рікардо вважав, що "золото і срібло мають притаманну їм вартість, яка не являється довільною..." [2, с. 48]. У цій праці вартість дорогоцінних металів він визначав їх рідкістю, кількістю праці, затраченої на їх добування, і вартістю капіталу, застосовуваного у виробництві. Однак у своїй головній праці "Засади політичної економії і оподаткування" (1817 р.) вчений писав: "Загальне правило, яке регулює вартість сировини і промислових товарів, застосовувано і до металів; їх вартість залежить... від всієї кількості праці, необхідної для отримання металу і для доставки його на ринок" [3, с. 78-79].

Цей фрагмент переконує в тому, що Рікардо розглядав грошово-банківську систему з чітких позицій теорії трудової вартості.

У сучасній фінансовій практиці різних держав дуже часто казначейства випускають паперові гроші для фінансування дефіциту бюджету. Нерідко причиною дефіциту державного бюджету є надмірні воєнні видатки.

Д. Рікардо у праці "Досвід про систему формування державних позик" наголошував, що покриття воєнних видатків треба здійснювати не шляхом випуску ліквідних активів, а головним чином за рахунок оподаткування багатіїв. Мотивація цієї пропозиції була такою: високі податки на поміщиків і землевласників зменшать схильність легкодумно ув'язуватися у дорогий "вартісний конфлікт" [4, с. 286].

У своїх памфлетах Д. Рікардо виступав пристрасним і принциповим противником політики Англійського банку. Будучи акціонером цього банку, він піднімав свій голос проти величезних прибутків банку: "Необхідно, мені думається, визнати, що війна, яка так важко лягає на плечі майже всіх класів суспільства, супроводжувалась для Англійського банку небагатими баришами, причому доходи цієї корпорації зростали пропорційно зростанню тяжб і труднощів всього суспільства" [5, с. 182]. Він пропонував уряду взяти у свої руки управління державними фінансами, звільнити Англійський банк від обов'язків державного казначейства і припинити хижацьке розпорядження суспільними ресурсами. При цьому емісійну справу пропонував передати у руки комісарів, яких призначав би парламент.

Д. Рікардо твердив, що "в звичайній банківській практиці допускається дуже багато зловживань" [4, с. 199]. І тому він виступав за регламентацію банківської діяльності.

Істотна різниця між банком і всіма іншими підприємствами полягає в тому, що "банк ніколи не був би заснований, якщо би він отримував прибуток тільки від використання власного капіталу; дійсна вигода від банку отримується тільки тоді, коли він пускає в хід чужий капітал. Другі підприємства нерідко отримують, навпаки, величезний прибуток, витрачаючи тільки свій власний капітал" [4, с. 225].

Отже, на думку англійського вченого збільшення прибутку власників банку збільшенням його капіталу не являється ні необхідним, ні бажаним.

Таке збільшення "ніскільки не зміцнить і безпеки банку, так як від нього ні за яких умов не можна вимагати більше ніж оплати банкнот і урядових і приватних вкладів, оскільки самі ці статті становили завжди всю сукупність його боргів" [4, с. 226].

Вчений доводив, що прибуток банку залежить по суті від "незначущості запасів готівки і злитків". Він переконував, що "все мистецтво банківського бізнесу полягає в умінні підтримувати найможливо більш обширний обіг з допомогою найменшої можливої суми фондів, які зберігаються у формі готівки і злитків, які не приносять прибутку" [2, с. 226]. Кількість банкнот в обігу ні в найменшій мірі не залежить від суми капіталу, який знаходиться у володінні емісіонерів банкнот, але від кількості грошей, яка потребується для обігу країни.

Д. Рікардо наполегливо доводив, що "єдиною гарантією власників проти зловживання довір'ям, яке вони надавали директорам" є подання власником звіту про становище справ в банку [4, с. 227]. Адже не завжди справами банку керують люди, проти яких не існує і тіні підозри. Вчений вважав, що публікація звітів про фінансову діяльність банків є необхідністю не тільки як гарантія проти корупції в управлінні банком, а також і для того, щоб дати власникам банківського капіталу впевненість, що бізнес банку ведеться вміло.

І насамкінець, Д. Рікардо демонстрував прагматичне мислення, коли писав, що "всі письменники безумовно визнають, що ніякі кримінальні покарання не можуть помішати переплавці монети, якщо її вартість як злитка стає вище вартості як монети" [3, с. 128].

Зазначимо, що сучасник Рікардо Локк назвав закон, який забороняв вивіз монети за кордон, "законом, виданим для обнесення зозулі загорожею". В цьому міркуванні висловлено ідею про те, що прибуткову банківську, в т.ч. інвестиційну діяльність неможливо заборонити законом.

Окремо розглянемо погляди К. Маркса на банківську кредитно-інвестиційну діяльність. У праці "Капітал" К. Маркс писав: "В Англії ще протягом більшої частини ХІІІ ст. функції банкірів виконувались майстрами золотих виробів" [6, с. 592]. Між тим він не досліджував діяльності банків на ринку цінних паперів. Він писав: "Яким чином вирівнювання міжнародних платежів розвивається далі у вексельну торгівлю та інше, це ми поки що цілком лишаємо осторонь, як і все те, що належить до операцій з цінними паперами; коротко кажучи, всі особливі форми кредитної справи тут поки що не розглядаються" [6, с. 592].

Про банківський бізнес взагалі К. Маркс писав таке: "З'являється особлива галузь підприємницької діяльності, і тому, що вона як така особлива галузь обслуговує грошовий механізм усього класу, вона концентрується, ведеться у великому масштабі..." [6, с. 592]. Він писав: "Докладний аналіз кредиту і тих знарядь, які він створює для себе (кредитних грошей і т.п.) не входить у наш план" [6, с. 623]. Водночас зазначимо, що у вітчизняній науці саме грошовому механізму приділено невинновдано мало уваги і має місце деяке захоплення вчених фінансовим і фінансово-кредитним механізмом розвитку та регулювання економіки.

К. Маркс писав, що у зв'язку з торгівлею грішми виникає питання "правління капіталом, що приносить проценти...", інакше кажучи, банківським капіталом. І далі. "Взагалі кажучи, банківська справа з цього погляду полягає в тому, щоб концентрувати в своїх руках великими масами позичковий грошовий капітал, так що замість окремого грошового кредитора промисловим і комерційним капіталістам протистоять банкіри як представники всіх грошових кредиторів. Вони стають загальними розпорядниками грошового капіталу. З другого боку, у відношенні до всіх кредиторів вони концентрують позичальників, тому що вони беруть позики для всього торгового світу. З одного боку, банк являє собою централізацію грошового капіталу, кредиторів, з другого – централізацію позичальників" [6, с. 624].

Цікавою є думка Маркса про банкіра як представника всіх грошових капіталістів, який концентрує і централізує позичальників. Ці ідеї є основоположними для обґрунтування необхідності появи у розвинутій ринковій системі фінансово-промислових груп і альянсів.

Важливим для дослідження банківського інвестування є й таке міркування К. Маркса: "Позичковий капітал, яким розпоряджаються банки, припливає до них різноманітними шляхами. Насамперед, оскільки вони є касирами промислових капіталістів, в їх руках концентрується грошовий капітал, який зберігає кожний виробник і купець як резервний фонд або який припливає до нього по платежах. Ці фонди перетворюються таким чином у позичковий грошовий капітал... По-друге, позичковий капітал банків утворюється з вкладів грошових капіталістів, які дають право банкам позичати їх. З розвитком системи банків, а саме, як тільки вони починають платити проценти по вкладах, в них уже концентруються грошові заощадження і тимчасово незайняті гроші всіх класів. Дрібні суми, що самі по собі не здатні функціонувати як грошовий капітал, об'єднуються у великі суми і таким чином виростають у грошову суму. Це збирання дрібних сум, як особливий результат банківської системи, необхідно відрізнити від її посередницької ролі між власне грошовими капіталістами і позичальниками" [6, с. 624].

Із вищенаведеного фрагменту Маркса випливає важливий висновок: банк це не тільки установа-акумулятор вільних грошей, не тільки офіс, де можна позичити гроші, не тільки посередник на грошовому ринку, а передусім – фабрика, яка виготовляє кредити та інвестиції.

К. Маркс писав, що кредит, "що дає його банкір, може бути отриманий в різних формах, наприклад, векселями на інші банки, чеками на них, відкриттям прямого кредиту, нарешті, – у банків, що мають право на випуск банкнот, – власними банкнотами банку" [6, с. 625].

Тут дослідник акцентує увагу на видах кредитних грошей: вексель, банкноти і чеки. Саме ці гроші творять або виробляють банки. Зауважимо, що нині до кредитних банківських грошей можна відносити (за певним підходом) електронні гроші і пластикові картки, однак в ХІХ ст. вони ще не появились.

К. Маркс цитує влучний вислів Самюела: "Всі коливання в господарському житті вигідні для тих, хто розуміється на цьому" [6, с. 630]. І водночас формулює власну тезу: "У зв'язку з цією торгівлею грішми розвивається другий бік кредитної справи – управління капіталом, що приносить прибутки..." [6, с. 624].

Слушними для дослідника сучасної банківської інвестиційної діяльності є ще й такі фрагменти з "Капіталу" К. Маркса:

1. "Могутність римлян була причиною їх завоювань, але ці завоювання знищили їхню могутність. Багатство – причина розкоші, а розкіш руйнує багатство" [6, с. 631].
2. "...Якщо висока норма прибутку і розширення підприємств можуть бути причинами високої ставки процента, то звідси аж ніяк не випливає, що процентна ставка є причиною високого прибутку" [6, с. 630].
3. "Якщо ставка процента піднялась дуже високо, то це тільки тому, що попит на грошовий капітал зростає ще швидше, ніж пропозиція, інакше кажучи, тому, що з розширенням промислового виробництва розширилось ведення його на основі кредитної системи" [6, с. 631].
4. "...Дійсне розширення промисловості викликало посилений попит на позики..." [6, с. 631].
5. "...Норма прибутку є спільним джерелом процента і підприємницького доходу. Норма процента може лишити без зміни норму прибутку, але не підприємницький дохід" [6, с. 631].

Постає питання: що ж позичає банк клієнту – гроші чи капітал?

Ф. Енгельс у своїх додатках писав: "Якщо банк згоджується дати своєму клієнту позику просто під особистий його кредит, без гарантій з його боку, то справа ясна. Клієнт безумовно отримує певну щодо величини вартості позику, як доповнення до його капіталу, яким він розпоряджався досі. Він отримує грошову позику в грошовій формі, тобто отримує не тільки гроші, але й грошовий капітал. Якщо ж він отримує позику, видану під заставу цінних паперів і т.п., то це – позика в тому розумінні, що йому даються гроші під умовою їх зворотної сплати. Але це не позика капіталу. Тому що цінні папери теж представляють капітал, і до того ж на більшу суму, ніж позика. Отже, одержувач бере меншу капітальну вартість, ніж віддає в заставу, така операція аж ніяк не являє собою для нього придбання додаткового капіталу. Він робить операцію не через те, що йому потрібен капітал – він уже має його у своїх цінних паперах, – а через те, що йому потрібні гроші. Отже, тут перед нами позика грошей, а не капіталу" [6, с. 633].

По-суті те саме говорив і К. Маркс: "Оскільки купці і виробники можуть дати надійне забезпечення, попит на засоби платежу є просто попит на те, що може бути переведене в гроші, оскільки ж цього немає, отже, оскільки позичка засобів платежу дає політикам не тільки *грошову форму*, але й *еквівалент*, в якій би то не було формі, якого їм не вистарчає для платежів, оскільки попит на засоби платежу є попит на *грошовий капітал*" [6, с. 663].

К. Маркс писав: "Удача і невдача однаково ведуть до централізації контактів..." [6, с. 636]. Це твердження стосується і банківського бізнесу. Німецький економіст у переконливій і образній формі висвітлює функціональні наслідки кредиту і кредитування:

1. "Кредит передає окремому капіталістові... абсолютно в певних межах розпорядження чужим капіталом і чужою власністю і вклади цією чужою працею". "Кредит все більше надає цим небагатьом (особам – Л. К.) характеру чистих рицарів наживи" [6, с. 638].

2. "...Без кредитної системи не могла б розвинутиися кооперативна фабрика. Кредитна система, яка становить головну основу поступового перетворення капіталістичних приватних підприємств у капіталістичні акціонерні товариства, являє собою так само і засіб поступового більшого або меншого розширення кооперативних підприємств у національному масштабі", а "кредит прискорює розвиток матеріальних продуктивних сил і створення світового ринку..." [6, с. 637].
3. "Властивий кредитній системі двоїстий характер, з одного боку, розвивати рушійну силу капіталістичного виробництва, збагачення на експлуатації чужої праці, в систему найчастішого і найколючастішого азарту й шахрайства і все більше скорочувати число тих небагатьох, що експлуатують суспільне багатство; а з другого – становити перехідну форму до нового способу виробництва; ця двоїстість і надає головним провісникам кредиту від Ло до Ісаака Перейри властивого їм приємного "характеру мішанини шахрая і пророка" [6, с. 637].
4. "Банки починають передчувати біду, як тільки їх клієнти почнуть платити більше векселями, ніж грішми" [6, с. 639].

Важливі методологічні думки висловив К. Маркс про складові частини банківського капіталу: "Банківський капітал складається: 1) з готівки, золота або банкнот; 2) з цінних паперів. Ці останні ми можемо знов поділити на дві частини: торгові папери, тобто поточні векселі для яких час від часу минає строк і в дисконтуванні яких полягає власна діяльність банкіра; і публічні цінні папери, як наприклад, державні облігації, свідоцтва державної скарбниці, всякого роду акції, – коротше папери, що дають проценти, але істотно відмінні від векселів. Сюди можуть бути залічені також іпотеки. Капітал, що складається з цих речових складових частин, поділяється знов-таки на капітал, вкладений самим банкіром, і депозити, які становлять його *banking capital* або позиковий капітал [6, с. 644].

К. Маркс погоджувався з тим, що "капітал банку складається з двох частин – основного капіталу (*invested capital*) і банківського або позикового капіталу (*banking capital*). Останній утворюється трьома способами: прийняттям вкладів, випуском власних банкнот, видачею векселів [2, с. 625].

Зазначимо, що К. Маркс вживав два терміни "банківський кредит" [6, с. 644] і "банкірський кредит" [6, с. 645]. Яка відмінність між ними? Якщо за основу береться банк, то "банківський", якщо – "банкір" – то "банкірський кредит". Окрім того, К. Маркс застосовував термін "грошові підприємства", яким називав банки [6, с. 655].

У К. Маркса знаходимо цілу низку положень-афоризмів, які стосуються грошово-банківської діяльності:

1. "Неуцке і безглузде банківське законодавство... може посилити... грошову кризу. Але ніяке банківське законодавство не може усунути кризи" [6, с. 654].
2. "Люди, які ведуть діло на власний капітал, ще далекі від ведення операцій майже цілком за рахунок кредиту" [6, с. 657].
3. "Дивно взагалі, наскільки перевернується зміст і форма всіх категорій політичної економії в цій кредитній тарабанщині грошового ринку" [6, с. 657].
4. "...Розвиток кредиту і колосальна концентрація грошово-позикової справи в руках великих банків повинні вже самі по собі прискорювати нагромадження позикового капіталу" [6, с. 659].

5. "З розвитком кредитної справи створюються великі концентровані грошові ринки..., які в той же час є головними пунктами торгівлі цими паперами. Банкіри віддають у розпорядження зграї таких торговців величезні суми грошового капіталу публіки, і внаслідок цього росте це кодро ділків". "Могутність Англійського банку виявляється в тому, що він регулює ринкову ставку процента" [6, с. 672].
6. "...В діловому житті є дуже серйозною подією, коли англійський банк у період пригніченого стану починає, висловлюючись ходячою мовою, підгвинчувати гайку, тобто піднімає ще більше ставку процента, яка вже стоїть вище за середню" [6, с. 672].
7. "Кредитна система, центром якої є так звані національні банки і великі торговці грішми та лихварі, що групуються навколо них, являє собою гігантську централізацію, і вона дає цьому класові паразитів казкову силу не тільки періодично спустошувати ряди промислових капіталістів, але й найнебезпечнішим способом втручатися в дійсне виробництво – і тим часом ця банда нічого не знає про виробництво і не має з ним нічого спільного. Акти 1884 і 1845 рр. є доказами зростаючої сили цих бандитів, до яких приєднуються фінансисти і біржові маклери" [6, с. 973].
8. "Порада банкіра для нього (торгівця – Л. К.) важливіша, ніж порада священника" [6, с. 973].

Методологічне значення для дослідження проблеми банківської інвестиційної діяльності мають думки К. Маркса про суть та роль "золотого запасу":

1. "...Саме розвиток кредитної і банківської системи, яка, з одного боку, прагне поставити весь грошовий капітал на службу виробництва (або, що зводиться до того самого, прагне перетворити всякий грошовий дохід у капітал) і, з другого боку, на певній фазі циклу зводить металічний резерв до такого мінімуму, що він уже неспроможний виконувати припадаючі йому функції, – саме ця розвинута кредитна і банківська система і створює надмірну чутливість всього організму" [6, с. 681-682].
2. "Центральний банк є вісь кредитної системи. А металічний запас, у свою чергу, є вісь банку" [6, с. 682].
3. "Перетворення кредитної системи в монетарну систему є неминуче" [6, с. 682].
4. "Під час кризи виникає вимога перетворити зразу всі векселі, цінні папери, товари в банкові гроші, а всі банкові гроші, в свою чергу, в золото" [6, с. 682].
5. "Монетарна система – переважно – католицька, кредитна – переважно протестантська. Але кредитна система так само мало звільнилась від базису монетарної системи, як мало протестантизм звільнився від основ католицизму" [6, с. 688].

Отже, розглянуті вище методологічні орієнтири ідеї та погляди А. Сміта, Д. Рікардо і К. Маркса на грошово-кредитну систему і банківську інвестиційну діяльність дають змогу досліднику чіткіше осмислити і сформулювати методологічний інструментарій, виробити ефективні способи, підходи і принципи аналізу цієї актуальної проблеми для умов перехідної до ринку економіки.

Висвітлені у цій статті теоретичні ідеї класичної школи політекономії є методологічними опорами цілої низки фінансово-інвестиційних проблем, а саме:

- розробка ефективної моделі фінансово-інвестиційного супермаркета, який надаватиме клієнтам інноваційні послуги і, звичайно, робитиме це комплексно і своєчасно;

- пошук новітніх форм, методів та інструментів для активізації сприяння залученню іноземних та внутрішніх інвестицій;
- організація міжнародних бізнесових ярмарків інвестицій та нерухомості у маркетингових, рекламних та комерційних цілях.

Література

1. Смит Адам. Исследование о природе и причинах богатства народов. – М.: Изд-во соц.-эк. лит-ры, 1962. – 684 с.
2. Рикардо Давид. Начала политической экономии и налогового обложения. Сочинения, т. 1. – М.: Гос. изд-во полит. лит-ры, 1955. – 360 с.
3. Рикардо Давид. Высокая цена слитков – доказательство обесценения банкнот. – Сочинения, т. 2, – М.: Гос. изд-во полит. лит-ры, 1955. – С. 45-104.
4. Рикардо Давид. Опыт о системе функционирования государственных займов. – Сочинения, т. 2. – М.: Гос. изд-во полит. лит-ры, 1955. – С. 255-298.
5. Рикардо Давид. Предложение в пользу экономного и устойчивого денежного образования, а также замечания о прибыли английского банка, поскольку она связана с интересами государства и собственников капитала банка. – Сочинения, т. 2. – М.: Гос. изд-во полит. лит-ры, 1955. – С. 179-254.
6. Маркс Карл. Капітал. Критика політичної економії. – К.: Вид-тво політ. літ-ри України, 1982. – 932 с.

УДК 336.76: 336.742:669.21/23

Асист. Л.Я. Чиж – Львівський НУ
ім. Івана Франка

СИСТЕМНО-СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ МЕТАЛІВ

Розглянуто суть ринку банківських металів як системи, з'ясовано поняття ринків золота, дорогоцінних металів та банківських металів, запропоновано структуру та класифікацію ринків банківських металів.

Ключові слова: ринок, ринок золота, ринок банківських металів, дорогоцінні метали, банківські метали.

Assist. L. Yu. Chyzh – L'viv NU named after Ivan Franko

The system and structural analyses of market of bank metals

Essence of market of bank metals as systems is considered in the article, concept of markets of gold, precious metals and bank metals, a structure and classification of markets of bank metals is offered.

Keywords: market, market of gold, market of bank metals, precious metals, bank metals.

Вступ. В економічній літературі наводяться різні визначення ринку. Його визначають як сферу обміну або місце зустрічі покупців і продавців товарів і послуг, або сукупність угод купівлі і продажу товарів тощо. Ці визначення обмежують ринок виключно сферою обміну, купівлі-продажу, що не відображає його дійсної суті. Як економічна категорія, поняття "ринок" відображає сутність економічних відносин, що виникають між суб'єктами економічної системи (виробниками і покупцями) з приводу обміну результатами і умовами (факторами) виробництва. Поняття ринок можна розглядати як у вузькому, так і широкому розумінні. У першому – це форма економічного обміну, в другому – система відносин господарювання, здатна вирішувати життєво важливі завдання у сферах суспільного виробництва, обміну, розподілу та споживання.